

Sv. Method a Uhorsko.

Pojednáva

Fr. V. Sasinek.

Čistý dôchodok v prospech slov. štud. mládeže.

TURČ. SV. MARTIN.

Knifhtlačiarsky účastinársky spolok. — Nákladom spisovateľovým.

1884.

Z tej príležitosti, že mimo Uhorska, robia sa v Slovanstve prípravy k slavnosti, ktorou roku 1885 oslávilo by sa tisíčročie smrti sv. Methoda, právom nadhodila sa otázka: A Slováci čo? to jest, ako zachovajú sa k tejto pamätnej slavnosti? Keby bola doba Mojžišov a Zábojských, daloby sa tušiť, že i Slovensko obleče sa do sviatočného rúcha a s vrútnym srdcom Leva XIII. pridruží sa k vdačným Slovanom, aby náležite a podlžne zasvätilo pamiatku sv. Apoštola svojeho: ale teraz nedá sa viac očakávať, leda že slavnosť odvádza sa v kruhoch domácich, a kde tu *propria diligentia* i v chráme takom, kde slúži kňaz, verný cirkvi i národu.

Hore uvedená otázka zdá sa mi však byť položenou na úzku postaf. Ja tú otázku pofahujem na celé Uhorsko, pred i za Dunajom, a premieňam ju na túto kategorickú výpoved: Celé Uhorsko je povinné vďačne zasvätiť tisíčročnú pamiatku smrti sv. Methoda! Túto výpovede uverejnili som po prvýkrát v pražskom „Pozore“ r. 1862, a vtedy povšímnul si jej i „Hirnök“, ale ostatné maďarské časopisy ju zamlčaly, a tak Uhorsko, vynímajúc bańskobystrické a spišské biskupstvo, zostało r. 1863 nemé k oslave tisíčročnej slavnosti príchodu ss. Cyrilla a Methoda. Obávam sa, že nemým ostane ešte viac k nastávajúcej tisíčročnej pamiatke smrti sv. Methoda, lebo keď predošlá uhorská politika zapečatila hrob historie, terajšia uhorská politika postavila k nemu strážníkov a janičiarov, aby historická pravda nemohla a nesmela dôjsť vzkriesenia.

Kamkoľvek sa človek podíva do uhorských dejepisných kníh o počiatkoch kráľovstva uhorského, vidí samý mam a klam temer počas celej arpádskej doby, a to ako v politickom tak i v cirkevnom ohľade. Uhorských dejepýtcov viedla politická tendencia a proti-

slovanská zášť: nuž a náruživostou pokalené oko ani nehľadá pravdu, ani ju vidieť nechce. Čo viac: i ti, čo nahliadajú tmu uhorského dejepisu, nechcú z nej von, aby nemuseli prisúdiť pravdu tam, kde maďarskú minulosť do iného svetla stavajú. Odtiaľ dá sa vysvetliť, že jeden z prvých dejepytcov maďarských, F. Romer, pri mojom dotaze na istú historickú starozitnosť, už pred dvadsiatimi rokami odvetil mi: „Az eldön tött kérdés eket nem kell bolygatni.“ (Rozhodnutými otázkami netreba hýbať). Takú zásadu historického bádania som neočakával. Ona však neutlumila ducha môjho, ale povzbudila ma k tým bedlivejším historickým studiam. Keď dejepytectvo všobec pri odkrytí nových a nových prameňov zmenilo mnohé chybné predošlé náhlady: prečo by ono malo nechať vo tme práve dejepis Uhorska? Nuž ale u nás v Uhorsku „*lingua fallax non amat veritatem.*“ (Prov. 26, 28). K vôli politickým chútiam zpotvoruje sa statistika, ethnografia a skutočná povaha polyglottného Uhorska: prečo nie i historia? Beda tomu, kto hľadá objektívnu pravdu historie! Protiví-li sa výzkum nestranného historika politickej tendencii, hneď ho posadia medzi vlastizradcov. No ale ani toto nespravodlivé, buď z nevedomosti, alebo zo zášti protislovanskej pochádzajúcej priliepanie zradcovstva na pravdumilovnosť neodstrašilo ma od ďalšieho bádania. Ja som toho presvedčenia, že opravdivé vlastenectvo nemusí sa opierať o mam a klam; tým menej kresťanstvo.

Kto chce studovať dejepis Uhorska IX—XIV. storočia, musí sa vziať do tej doby, a názory terajšej doby nesmie prenašať na dávnuokú minulosť, a to ani zo stanoviska politického ani zo stanoviska cirkevného. Podstatnosť cirkve záleží hlavne v článkoch viery, nie ale v reči liturgickej. V Ríme samom o veriacich nelatinského obradu vyslovená bola zásada: „ut fiant catholici, non latini.“ A teraz slavne cirkev spravujúci pápež Lev XIII. s tým istým milostivým okom hľadí na katolíkov slovanského, ako na katolíkov latinského obradu. Je to teda buď nevedomosť, alebo zlomyselnosť hľadef opovržlivým okom na dávny slovanský obrad v Uhorsku. Keby aj sem i tam v cirkevnom pomethodejskom dejepise drievneho Uhorska vedľa katolického slovanského obradu vyskytly sa stopy pravoslavného slovanského obradu¹⁾, má to latinsko-cirkevný historik

¹⁾ Nos Bela . . . eos, qui Romanae ecclesiae in terra nostra sunt inobedientes, iuxta ritum unius cuiusque nationis, qui non sit contra fidem catholicam, compellemus obediere Romanae Ecclesiae. Theiner: Monum. Hung. Hist. I., 124. an. 1234.

zamlčať? Aby kto oslávil účinkovanie hierarchie latinskej v Uhorsku, je k tomu treba vnútiť na drievne slovansko-cirkevné Uhorsko pochanské tmy? Pravda nech je pravdou. Uvedenie veriacich slovanského obradu v Uhorsku, Poľsku a Čechách do latinského obradu nesvobodno dla stredoveku stotožňovať s uvedením do kresťanstva,¹⁾ a hierarchii latinského obradu treba prisúdiť len to, čo jej dla historických svedoctví náleží.

Po tomto úvode pristupujem bližšie k veci, ktorú vytknul som si za predmet tohto historického pojednania.

Aby sme dôkladne nahliadli oprávnenosť tej výpovede, že celé Uhorsko je povinné vďačne zasvätiť tisícročné pamiatku smrti sv. Methoda, musíme roztriediť jej obyvateľov, žeby sme poznali, u ktorých je to nebeské dedičstvo, ktoré zanechali po sebe ss. Cyrill a Method. Nemci ho nemajú, lebo sú pozdejšími pristahovalcami. Je ono u Rumunov, Rusov a Srbov vo svojej slovanskej forme, u Slovenov a Slovákov vo forme latinskej, u Maďarov vo forme slovanskej a latinskej.

Že uhorskí Rusi a Srbi, ba i Rumuni povinní sú vďačne rozpamätať sa r. 1885 na tisícročie smrti sv. Methoda, o tom nemôže byť ani otázky; lebo pridržujú sa toho slovanského obradu, ktorého pôvodcom bol sv. Cyril, pestovateľom a rozširovateľom ale sv. Method. Predpokladám tiež o nich, že nebudú nemými, aby jich kresťanský svet nevinil a vinil nemusel z nevďačnosti.

Že zadunajskí Slovensi podobne povinní sú zasvätiť ono tisícročie, tiež netrpí pochybnosťí; lebo sú potomkami tých otcov, ktorých arcibiskupom bol sv. Method. Ačkoľvek sú teraz latinského obradu, predsa sú potomkami otcov slovanského obradu, buď kyriškého, ktorý bol snaď aj za Dunaj uvedený, alebo glagolského, ktorý bol tam pred zánikom ochránený skrzes sv. Methoda.²⁾ Či rozpojenie sa tam kto, že sv. Method práve za jich otcov trpel potupu a muky vo väzení bavorskom?

Čo týče sa nás Slovákov, kto — majúc rozum a srdee na svojom mieste — pochybovalby o tom, že sme povinní zasvätiť tisícročie smrti sv. Methoda? Povinní sme to učiníť i z politického i z cirkevného stanoviska. Z politického preto, lebo keby nebolo bývalo sv. Methoda, bolaby nemecká hierarchia vohnala už vtedy otcov našich do jarma nemeckého a bola by uvalila na nich osud

¹⁾ Christianitas = jurisdictio episcopalis. Lex. Du-Cangii.

²⁾ Sborník Velehrádský. J. Vykydal. V Praze, 1883. III, 66. Slovenský Letopis. V, 40.

polabských Slovanov. Stredovekých tehdajších biskupov nemeckých netreba si predstavovať čo dákych svätých apoštolov, ktorí boli by v pluviali, pod infulou a s pastorálom hlásali sv. evangeliu Ježiša Krista, ale väčším dielom čo obrnených sluhov nemeckého cisára, ktorí tiahli s vojskom podmaňovať cisárstvu Slovanov; jich apoštolenie záležalo hlavne v otročení ľudu a shánaní desiatkov. Uznávajú to i sami výteční nemeckí učenci, Hefele a Giesebricht. — Poznaf Ľud a jeho reč, postarať sa o jeho školu a literatúru, to jim ani neprišlo na um. Nie o pastvu sa starali, ale o mlieko a vlnu.

Darmo volal Alkuin: „*s i s p r a e d i c a t o r e v a n g e l i i , e t n o n e x a c t o r d e c i m a r u m !*“ Nemeckí tehdajší biskupi svojho pyšného politického ducha najjadrnejšie vyslovili, keď r. 900 písali hrubým perom i samému pápežovi, zastavateľovi diela sv. Methoda, o našich otočoch: „*Sive velint, sive nolint, F r a n c o r u m j u g o c o l l a s u b m i t t e n t .*“ A Ditmar meziborský (Merseburgensis) neostýchal sa napísaf: „Má-li Slovan poslúchaf, treba mu dať ťrat seno jako volovi, a bit ho jako osla!“

Z cirkevného stanoviška preto máme zasvätiť tisíctročie smrti svätého Methoda, lebo to sv. evanjelium, ktoré on hlásal a opäťoval v chráme i škole na Slovensku, čo nebeské dedictvo prešlo i na nás. Je pravda, že katolíci slovenskí sú teraz obradu latinského, avšak odstúpenie od slovanského a pristúpenie k latinskému obradu neznamená ešte premenu vo viere. Rusi, s Rímom spojení, pri svojom slovanskom obraode nie sú menej katolíkmi, nežli my pri latínskom.

Nastáva nám teraz hlavná stránka tohto pojednania, a sice, že i Maďari povinní sú zasvätiť tisíctročie smrti sv. Methoda. Pri tomto odseku musíme sa však dlhšie pobavit, lebo do dejepisu Maďarov nanieslo sa mnoho egyptskej tmy, a jej strážnici sú pri nej až príliš argusovskí, aby sa do nej nedostalo trochu svetla.

Posvietme si na dejepis Maďarov najprv z ethnografického stanoviška, aby sme v nich rozoznali Maďarov od Nemaďarov.

Bedlivým a mnholetým zkúmaním dejepisu prišiel som k tomu základnému poznaniu áno i opraveniu svojeho predošlého náhladu, že ten národ, ktorý prišiel s Arpádom do Uhorska, nenie totožný s tým náromom hegemonným, ktorý v našej dobe nazývame maďarským. Tá mluva, ktorú my nazývame maďarskou, je vlastne (o čom pozdejšie) mluvou Polcov (Palóczok = Kúnok.)

Národu, ktorý dovedol Arpád do Uhorska, prikladajú staré dejepisy dvojaké mená, náboženské a ethnografické. Nazývajú jich

Agarenami, Hagarenami, Hagrimami, Saracenami, Ismaelitami, Turkami: teda čo do náboženstva boli Mahomedánni, a v tomto náboženskom smysle boli Magarmi čili Mahomedánni.¹⁾ Druhé meno, ktoré jim dejepisy prikladajú, je Ugri. Nestor, aby jich, čo poduralských Uhrov²⁾ rozoznal od podkarpatských Uhrov (Βελούχοβούς), nazýva jich „čiernymi Uhrami.“ Dla toho ešte r. 1002 Sedmohradsko (?), kde sa boli zástupy Arpádove prvotne osadily, menovalo sa „čiernym Uhorskem.“ Preto i sám Hunfalvi v „Magyarorság statistikája“ má Ľud Arpádov za knmen ugorský (ugor faj). Na otázku: jakej národnosti boli títo „čierni Uhri?“ smele odpovedám, že slovanskej; Maďarni (Magarmi) boli dla náboženstva, nie ale dla národnosti. Proti tomu možné sú ovšem úsmešky, nie však staré historické svedoctvá. Tí, ktorým terajší Maďari sú potomkami zástupov Arpádových, nemajú nič iného, načoby svoju mienku položili, leda problematickú kontinuitu: avšak táto problematická kontinuita maďarstva má svoju pečať doteraz len na Polcovoch (Kúnok = Palóczok), ktorí boli a sú národnosti tej, jakú nazývame maďarskou. Zástupy Arpádove boly Slovakia a z čiastky vykvrvácaly na bojišti, z čiastky ale splynuli v jedno so starými slovanskými domorodcami Uhorska.

Už najstaršia zpráva o tých čiernych Uhroch predstavuje nám jich čo Slovanov; lebo keď pri Chersone napadli sv. Cyrilla, slyšavše poučné slová z úst jeho, prepustili ho so všetkou družinou.³⁾ Podobne starožitný, keď nie súčasný „Život sv. Methoda“ rozpráva: „Keď prišiel do zemí Dunajských (nekde v terajšom Rumunsku), kráľ uhorský (Arpád), chcel ho (sv. Methoda o. r. 884.) vidieť. A ačkolvek niektorí mluvili a domnievali sa, že nezbude jeho bez muky, šiel k nemu. On ale, ako sa sluší na pána, tak ho prijal úctive a slavne, s veselím; a pobesedoval s ním ako sa slušalo obom takovým mužom mať rozmluvy, prepustil ho, oblúbiv si ho a zlúbav, s dary velikými, a riekoval mu: Pomni na mňa, eti hodný otče, vo svätých modlitbách

¹⁾ Magarita, magaritēs, magarizare: Saracenicam impietatem non modo profiteri, ut quidam volunt, sed etiam post abdicatam et desertam religionem Christianam, a qua qui transibant ad musulmanismum, μαγαρίτης dicebantur. Lex. Du-Cangii. Slovenský Letopis. I. 96 atd.

²⁾ Brevis tractatus, quo disquiritur: an nomina Vngaricum et Magyaricum propria vel appellativa. Script. & impresum anno 1810. pag. 4.

³⁾ Fontes Rer. Bohem. I, 13.

svojích povzdy.“¹⁾ Pauler sice v „Századok“ prijíma pravdivosť tejto zprávy a domnieva sa, že sv. Method konal vtedy politickú misiu od kráľa Svatopluka k Arpádovi: to mu však nenapadlo, podotknúť i tú jazykovú otázku: v jakej mluve hovoril sv. Method s Arpádom, a to bez tlumača? Ja na túto otázku neznám prirodzenejšej odpovede, nežli tú, že sv. Method hovoril s Arpádom po slovansky. Tak podobne sv. Cyrill tam pri Chersonre rečnil k čiernym Uhrom slovansky. Potvrdzuje ma v tom i Regino a Nestor, keď jich tiež nazývajú Uhrami (t. j. u hôr uralských bydlivšími), i Konštantín Porph., keď svedčí, že zástupy Arpádove maly svojich vojevodecov (βοεβοδοι), a že Arpád bol povýšený na štite za knieža dla zákona (ζακαρον). Jako povýšenie kniežafa na štite bol obyčaj slovanský: tak tým viac slová vojevod a zákony poukazujú na slovanskosť zástupov Arpádových. Nech proti tomuto preukážu maďarskí dejepyzteci jediné slovo maďarské z tej doby! Darmo pri slováčach γύλας a καρυκης myslia na gyülés a kárt itélo biró: γύλας pochádza z γύλις (kôš na chlieb, kenyér kosár), a καρυκης z καρυκεσσον (čaša, csésze), a vyznamenávajú orientálne hodnosti u kráľovského dvoru: stolníka a čašníka,²⁾ latinský magister dapiferorum a magister pincernarum.³⁾ Na slovanskosť tých čiernych Uhrov poukazuje tuším i pridruženie sa k nim jednej čiastky Kozarov, ktorá pre svoju udalnosť menovala sa Cabarmi;⁴⁾ ako i pridruženie a prišvagrovanie sa tých čiernych Uhrov k tunajším Slovanom.⁵⁾ K tomuto možno dodaf i to, že jim Svatopluk (dla Thuróčziho) popustil Potisie za bydlište. Také pomery nezdajú sa ukazovať na rôznosť národností, len na rôznosť nárečia. Je pravda, že jich cisár Arnulf najal proti Svatoplukovi: ale potom vidíme jich uzavierať smluvu so Slovanmi,⁶⁾ ale bojovať len proti Nemcom⁷⁾ a jich spojencom.

¹⁾ Fontes Rer. Boh. I, 51.

²⁾ I. kn. Mojž. 40, 1.

³⁾ Buchariorum, Puchariorum, Pohárnik, Pohárnok.

⁴⁾ Snáď: Chrabari, chrabri.

⁵⁾ Ipsi Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt. Tak biskupi nemeckí žalujú pápežovi na Slovanov r. 900. — (Albi Chrobati = Slováci) affinitatem cum Turcis et amicitiam contrahunt. Const. Porph. de adm. imp. c. 30.

⁶⁾ Postquam . . . Hungari descenderunt in Pannioniam, . . . anno septimo (899 + 7 = 906) . . . treugis cum duce Vratislav ordinatis, redierunt. Luitprandus. Antapod. L. II. c. 11. J. Thurocii Chron. P. II. c. 63.

⁷⁾ Ipsi Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt . . . et super nos Christianos immiserunt. Ep. Epp. Bavar. an. 900.

Nuž ale, dato non concessso, povedzme, že „čierni Uhri“ neboli slovanskej národnosti, nastáva otázka: či mohli sa udržať do teraz potomci zástupov Arpádových? Dla domáčich kroník prišlo kabarského a čierno-uhorského ozbrojeného ľudu 216.000 mužov. Dajme každému žennu a štyri dieťky, dosteneme 1,080.000 hláv, ale nie nesmrteľných, ba potom zväčša mečom potrených. Keď čierni Uhri r. 892, najatí od cisára Arnulfa, uderili na Svatopluka, Pečenci uderili na jich doma pozostalých strážcov, starcov, ženy a dieťky, zhobiaše jím tak zárodek potomstva, a boli radi, že Svatopluk popustil jím Potisie. Jakokoľvek potom od r. 900 válečným strachom napĺňovali „rímsku rišu“: hynuli na tisíce a tisíce, až r. 955. boli temer zničení. Taký ustavičný válečný život neslúži veru k rozplodeniu potomstva, a tak čo je prirodzenejšie, nežli myslieť, že zástupy Arpádove z čiastky zahynuly v ustavičných krvavých välkach, z čiastky ale splynuly so slovanskými praobyvatelmi Uhorska, nezanechajúc po sebe ani stopy maďarskej národnosti. Tak ku pr. panstvo čiernych Uhrov v X. storočí siahalo od Rábu až po Orlavu (Erlaff v Dolnom Rakúsku), a na tomtoto celom území nebolo a niet ani stopy dákej drievej maďarskosti: kdežto tamejší praobyvatelia Slovenci, navzdor všetkým nátliskom a odnárodiňovaniu, dosiaľ sa udržali. Len zo slovanskosti, alebo — keďsa tak páči — z poslovančenia čiernych Uhrov dá sa vysvetliť i to, že opustiac mahomedánstvo, prijali kresťanstvo obradu slovansko-kyriliského. Zákony a napomenutia sv. Štefana pre sv. Imricha neznajú viac domorodých Magarov čili Mahomedánov; znajú len kresťanstvo slovanského a latinského obradu,¹⁾ ktorý od príchodu sv. Vojtecha do Uhorska (r. 996.) začal sa ujímať i na slovanskej pôde Uhorska. Táto okolnosť jasne hovorí, že maďarskí čierni Uhri, keď aj docela nezanikli, utratili svoju moc a uvedení boli do poddanstva.

Pravda že maďarskému, s politickou tendenciou písanému, dejepisu odporné je priznať, že v králoch uhorských, počnúc od Arpáda, prúdi sa nie takrečená maďarská krev, ale slovanská: dejepisec však nesmie tancovať dla písafale politických musikantov, ale držať sa historických svedectví, a len, kde tieto mlčia, aspoň základných a súčasnej dobe zodpovedajúcich kombinácií. V Uhorsku

¹⁾ Grave enim tibi est huius climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinis ante regnantium extiteris Regum. Quis Graecus reget Latinos graecis moribus? aut quis Latinus Graecos latinis reget moribus? Nullus.

hatila¹⁾ a hatí sa svoboda v bádaní historickom, a veru je div, že sme už aspoň tak ďaleko strhli z neho náličiu maďarsko-politickej a latinsko-stranníku, ktorá zastieňovala pravdu. Dá Boh, že vyzujeme sa z rozličných predsdudkov a dosiahmeme ešte viac svetla. Ja aspoň celú dobu arpádovskú mám za slovanskú v ohľade ethnografickom i cirkevnom; ačkoľvek tie pomery už v XII. storočí začaly mať inú tvárnosť s pristahovaním sa Polovcov (Kúnok = Palóczok), a s tichým postupovaním latinského obradu.

Ovšem málo je ethnografických a náboženských svedoctví o slovanskosti Uhorska; avšak ktoré máme predsa sú veľmi vážne, a to tým viac, poneváč protivná mienka nemá (krem nejapnej etymologie) žiadnych. Tak Gesa (Jesse, Jesajáš, Jesa — slav), otec sv. Štefana, nazýva sa Devirom (švagrom poľského Mečislava I.) a manželka jeho Athleida velekniahynou (Beleknegina). Ďalej vo sv. Štefanovi vidí dejepis takého kráľa znázorneného, jakého nám predstavujú tehdajšie letopisy v Čechách a Polsku. Už ten názov *Kęziesz*, v jednej gréckej listine zachovaný, a název jeho *Udvornikov* (*Vduornici*), v jeho zákonomoch spomínaný, dosť jasne hovorí. Pridajme k tomu prítomnosť českého sv. Vojtechu a Radlu na dvore kráľovskom, slovanské krstné meno Vác, (Václav, Venceslav = Stephanus), slovanský nápis na jeho almužnovom mešci: a môžeme dosť patrne poznať Slovana vo sv. Štefanovi. Nápis „*Jesa, kráľ (Kęziesz) Turcie*“ na korune uhorskéj čo jiného dosvedčuje, nežli to, že Carihrad počítať alebo aspoň počítať ho chcel ku králu in slovanským, Carihradu podriadeným? Sv. Vladislav, ktorého kráľ polský Boleslav nazýva svojím odchovancom, je nielen dla svojeho mena, ale i dla mluvy a obyčajov Slovanom.²⁾ Konečne, abych nebol zdľavým, pripomínam ešte len dve svedoctvá, ktoré predstavujú nám Uhorsko XII. a XIII. storočia čo zem i ethnograficky i cirkevne slovanskú. Tak Helmold († 1172.) píše: „*Quod si adiaceris Ungariam ad partem Slavoniae, ut quidam volunt, quia nec habitus nec lingua discrepat, eousque latitudo Slavicae linguae succrescit, ut pene careat aestimatione,*“ t. j. pridáš-li Uhorsko k časti Slovanska, jako

¹⁾ Nos vidimus MSS. *Gothica ut vocant scriptura librum, in quo ritus et caeremoniae veteres ecclesiae Ungaricae fuere descriptae, volumen majus ac in folio. Sed nescio an ex zelo vel praecjudicio opus illico acceptum a nobis est, alioque portatum, neque permissum nobis, complura ejusmodi visitare.* Kerčelič: *Not. Prael.* p. 83.

²⁾ Vladislau ab infantia nutritus in Polonia fuerat, et quasi moribus et vita Polonus factus fuerat. *Chron. Galli.* I, 27.

niektorí chcú, poneváč ani povahu ani mluvu saneliši: tak ďaleko zrastie rozšrenie slovanskej mluvy, že nedá sa ani oceniť. Pápež Innocent ale r. 1204. píše kr. Imrichovi: „*Nenie to ani novotou ani nesmyslom, že v královstve tvojom sbory rozličných národov v mniškom rúchu jednomu Pánu slúža; bár tamže jeden je kláštor latinský, kdežto predsa tamže je mnoho gréckych.*“¹⁾ Tieto kláštory potom bud Tatarmi boli zpustošené, alebo latinskou hierarchiou potlačené; zostaly po nich len „čestné infuly“, ktorými uhorskí králi vyznačujú kňazov latinských.²⁾ „*Jako ale — počujem namietat — mohol pápež napísat to slovo o jednom latinskom kláštore v Uhorsku, keď tu boli tolkí Benediktíni?*“ Áno boli v drevnom Uhorsku glagolsko-slovanskí mnísi (monachi nigri), ktorých už od počiatku XII. storočia k tomu mali, aby prijali stanovy sv. Benedika.³⁾

Z toho už jasne vysvetlá, že Uhorsko, počnúc od Arpáda, do XIII. storočia, bolo slovanskou zemou, sriadenou politicky dla slovanskej ústavy, cirkevne ale dla obradu slovanského, ktorého rozširovateľom a pestovateľom bol sv. Method, teda Uhorsko povinné je vďačne rozpomenúť sa na tisíctročie jeho umretia.

Ale i ten národ, ktorý teraz, ovšem chybne, menujeme maďarským, je povinný brať účasť na slávení tisíctročia smrti sv. Methoda, lebo otcovia jeho stali sa účastnými toho kresťanstva, ktoré hlásal a pestoval sv. Method.

Prv, nežli bližšie príkročím k dokázaniu toho, musím vyložiť pôvod toho národa, lebo politicko-tendenčný dejepis stotožňuje Uhrov s Maďarmi, a týchto činí potomkami zástupov Arpádových. Keď ale — ako som dokázal — tí „čierni Uhri“ boli Slovania, a Uhorsko ešte v XIII. storočí zemou slovanskou: *Ungaria* nenie Magyarországom, nenie maďarskou krajinou. Maďari sú len natoliko Uhrami, nakolko s inými národami spolu bývajú v Uhorsku.

Stopujme dejepis Polovcov (Kúnok = Palóczok), a najdeme tých otcov, z ktorých pochádzajú terajší Maďari.

Že Kumáni a Polovci (Kunok és Palóczok) sú jedným nárom, to dosvedčuje Nestor, keď na r. 1096. píše: „*Kumáni, to jest Polovci.*“⁴⁾ Dosvedčuje to i sama mluva maďarská, ktorá doteraz je spoločná Kumánom a Polovcom.

¹⁾ Fejér: *Cod. dipl.* II, 446—448. Slovesnosť r. 1864. č. 8. atd. *Sborník Velehradský.* V Prahe, 1884. IV. čl. Cirkev cyrillo-method.

²⁾ Časopis katolického duchovenstva. V Prahe, 1882. III, 129 atd.

³⁾ Podobných glagolitov uviedol cisár Karol IV. do Emausu v Prahe.

⁴⁾ Bielovský: *Mon. Pol. Hist.* I, 782.

Po dobe sv. Štefana opäť nalezáme stopy Magarov čili Mahomedánov v Uhorsku; lebo proti ním vydali dekrety sv. Vladislav a Koloman. Tito boli bezpochyby oni Bulhari, ktorí buď s Arpádom prišli do Uhorska (čo je veľmi pravdepodobné), alebo už za doby sv. Štefana vodierali sa do Uhorska a ešte v XIII. storočí obývali v Uhorsku 30 dedín.¹⁾ Vyhynuli však, a poslednú bezpečnú zprávu o nich čítam v dekrete, ktorým r. 1232. vyslovené je interdictum nad Uhorskom.²⁾

Väčšiu pozornosť obracajú na seba Polovci, ktorí podobne s magarismom vodierali sa do Uhorska. Prvýkrát r. 1086 na pomoc povolaní od zhodeného kráľa Salamona, pod vedením Kuteska, udeľovali na Sedmohradsko, ale od sv. Vladislava boli odrazení. Podobnú porážku utrpeli r. 1090. Nie tak učinil Štefan II. Keď Polovci, od Grékov v Thracii porazení, okolo r. 1142. utiekli do Uhorska, Štefan nielen jich prijal, no mal jich vo veľkej milosti, ba dával jim i prednosť pred Uhrami. Pamätná je jedna výpoved, ktorú dáva mu do úst dejepis a v ktorej o roztržkách medzi Uhrami a Polovcami vyslovil sa, že za jednoho Polovca dá obesif desaf Uhrov. Oni boli bezpochyby tí Chalisii,³⁾ s ktorými potom kráľ Vladislav r. 1151. bojoval proti cisárovi Manuelovi. Panovanie Mahomedánov, pod ktorými bezpochyby rozumejú sa zvlášte Polovci, tak sa rozmohlo, že konečne domordí Uhri r. 1222. primútili kráľa k vydaniu „zlatej bully,“ v ktorej vyslovuje sa, že mahomedáni a židia nemajú byť nad mincou, solou a berňou. Avšak „zlatá bullă,“ neodpomohla veci; tak pápež r. 1230 v liste svojom bolastne stavaže si, že v Uhorsku už i mnohí kresťania pristupujú k mahomedánstvu, majúcemu veľké predpráva v Uhorsku.⁴⁾

Nadto r. 1238. usadilo sa v Uhorsku 40.000, v Bulharsku 10.000 poloveckých rodín. Tamtým vykázané boly miesta v Potisí:

¹⁾ Slovenský Letopis. I, 107.

²⁾ Sarracenos, sive sint Ungari, sive Bulgari sive Cumani. Theiner: Mon. Hist. Hung. ill. I, 107. Terajší sem i tam po Uhorsku roztrateni Bulhari pristahovali sa až v minulom storočí.

³⁾ Mahomedáni = Magari. Slovenský Letopis. I, 106; 109.

⁴⁾ O Polovcoch pred r. 1238. srovn. Die ursprüngliche Statsverfassung Ungarns. E. v. Krajner. Wien, 1872. 68—, 397—. Fejér: Cod. dipl. Daniel, epis. copus Pragensis, in legationem ad Regem Ungariae Deucam (Geusam, Gesam II.) dirigitur . . . impetratis videlicet quingentis Sarracenis, cum multis muneribus in Bohemiam reuertitur. Letopis Vinc. k r. 1157. Prameny dejín českých II. 425. Fejér: Cod. dipl. III. 2, 153. an. 1229. etc. Theiner: Monum. Hist. Hung. I. an. 1221, 1231, 1232, 1233, 1234.

Kuthen, jejich vodca, a poloveckí pohlavári pridelení boli ku kráľovskému dvoru. Prílišne milostivé oko, ktoré kráľ mal k Polovcom, zapričnilo ziarlivosť a nenávist medzi domorodcami proti nim; a keď na to Tatari hrozili už Uhorsku, verejne sa hovorilo proti nim že sú vyzvedačmi Tatarov, pred týmito prišli sem, aby naučili sa mluvu krajinu. Z toho povstala zbura, v ktorej i sám Kuthen zahynul. Zbura širila sa ďalej tak, že nieslo toho, žeby uhorské a polovecké sily boli sa spojily proti Tatarom, ničili sa Uhri a Polovci na vzájom, áno niektoré čaty polovecké spojily sa i so samými Tatarmi.

Tatari, pod vedením Batuchána, preraziac Karpaty, plieňac župy Užhorod, Breg, Zemlín a ďalšie, spiechali k Pešti. Konečne uhorské vojsko dalo sa na pochod. Batuchan ustupoval, aby prilákal Uhrov na nebezpečné bojište nad Šajavou. Porážka našich bola neslychaná, a Tatari valili sa ako povodeň po krajinе, vražiac ozbrojených i neozbrojených. Na vianoce r. 1242. po zamrznutom Dunaji prešli za Dunaj a zpustošili celú zem medzi Rábou a Drávou. Konečne koncom marca dostali zprávu, že jich veľký chán, otrávený jedom, zahynul, a následkom toho odtiahli z Uhorska.

Prvá starosť kráľova bola, shromaždiť rozptýlených Uhrov a zapĺňovať vyludnenutú krajinu i cudzozemcami. Z tatarskej záhuby mali potiskí Polovci najväčšiu výhodu, lebo nielen že mečom tatarským neboli dotknutí, ale od kráľa obdržali rozličné opustené majetky po krajinе a tvorili hlavnú časť vojska krajinského;¹⁾ áno i sám syn Bélov, Štefan, oženil sa Polovčiankou a pyšný bol na to, že sa mohol písaf aspoň „Dominus Cumanorum,“ keď sa otec písal „Rex Cumanie.“

Medzitým, poneváč mohamedánski Polovci ohrožovali i samé kresťanské náboženstvo, pápež neprestával napomínať kráľa a bis-

¹⁾ Multitudo Cumanorum de finibus Ungariae prorumpens. Cont. Cosmas ad an. 1252. Cum maximo exercitu Ungarorum et Cumanorum. Ann. Salisb. ad an. 1252. (Stephanus) exercitum infidelium, inhumanorum scilicet hominum Comanorum, producens. Cont. Cosmae ad an. 1260. Rudolphus . . . circa aquam, que vocatur Morawa, ubi in vicino aqua Tya alias Dyge conjungitur ipsi Morave, ducens in comitatu suo Ungaros et Comanos. Fontes Rer. Boh. III, 316. ad an. 1278. Insonuit rumor (Prague) de adventu Cumanorum et infidelium Tartarorum. Ib. pag 565. ad an. 1253. Innumeram multitudinem inhumanorum hominum Cumanorum, Vugarorum et diversorum Sclavorum, Siculorum et Vualaorum, Vezzermiorum et Ysmahelitarum; scismaticorum eciam, utpote Grecorum, Bulgarorum, Russiensem, Bosnensium hereticorum. Ib. p. 569. ad an. 1260. Fejér: Cod. dipl. IV. 2, 179. an. 1253.

kupov, aby učinili poriadok s Polovcami. Podobné hlasy ozývaly sa i v krajine — na darmo, zvlášte pod Vladislavom IV., takrečeným Kumanským, bud preto, že matka jeho bola Poľovčankou, alebo preto, že bol až príliš oddaný Polovcom. On nielen že s príslušnou prísnosfou nezakročil proti ním, ale i odpraviač od seba manželku viedol bujný život s Poľovčankami. Konečne predsa pápež Mikuláš III. doviadol vec ta, že 14. júla 1279. vydržiaval sa snem, na ktorý povolaní boli i Polovci. Na sneme ustanovenio, že stanú sa kresťanmi a vynímajúc holenie brady, strihanie vlasov a kroj, prýmu obyčaje kresťanské; že opustia kočovný život a budú bývať nie v šiatroch, ale v pevných domoch; a to na tom území, ktoré jím kedysi od kráľa Bélu IV. vykázané bolo medzi Tisou a Dunajom, a nad riekami Krížom, Marušou a Temešom; že budú mať vlastného župana, podriadeného kráľ. nádvorníkovi. Uskutočnenie snemovného usnesenia vyvolalo odboj Polovcov, ktorý len zbraňou zlomený a ústupkami utišený bol; áno staly sa veci ešte horší. Pápež Honor IV. ešte raz zakročil, karhajúc Vladislava pre prílišné obecovanie s poľanskými Neuhrami, totižto s Tatarmi a Polovcami (*Tartaris, Saracenis, Neugeriis, paganis*). Navzdor tomu veci sa nezlepšily, áno Polovci v tej nádeji, že po bezletnom Vladislavovi stane sa jejich pohlavár Arbus krájom uhorským, kráľa 10. júla 1290 zabili. Po jeho smrti nastaly také prevraty, v ktorých sa Polovci temer ani nespomínajú. Bola to doba, ktorú pomenoval môžeme rímsko-hierarchickou a oligarchickou, bez všetkej národnostnej idey. Až konečne kr. Sigmund r. 1407. potvrdil potisským Kumánom a Jasom¹⁾ výsady temer rovné zemanským. V Sedmohradsku nazvaní boli Siculi,²⁾ z čoho povstalo maďarské Székelyek.

Národnostnú mŕtvost prebudilo husitstvo a po ňom protestantismus. Tento roztrhol sa na dvoje: Slováci a Nemci, ktorí za doby Sigmunda veľmi hlavu pozdvihli, chopili sa Luthera. Polovci ale Kalvína, učenie tohto pomenujúc „maďarskou vierou.“ Z tohto poznat, že drieve náboženské meno Magari (= Mahomedáni) po-držali i po prijatom kresťanstve, podstrčiac mu význam národnostný. S kalvinismom šírila sa aj idea maďarskej národnosti.

Keď po moháčskej katastrofe povstaly vojny proti Habsburgom, Kalvíni pridŕžali sa Jána Zapolu, a aj tým — ako to býva pri po-

¹⁾ Iasones, Jazyges, t. j. časť Polovcov, ktorá ozbrojená bola lučišťami, maď. fij.

²⁾ Lat. sica, slov. dýka: teda dýkou ozbrojeni Polovci. — Cum Siculis Nobilibus et valida gente. Chron. Bud. Siculi cum paucis Hungarisi, qui tunc in medio eorum existebant. Chron. Dubnicense, ad an. 1345.

dobných zburách — agitovali, že Ferdinand chce jich pozbaviť i mluvy maďarskej. Následkom toho Ferdinand ubezpečoval jich patentom od r. 1527 a 1531, že nechce potlačiť maďarčinu. Odpór proti Ferdinandovi sice bol potlačený, ale obnovoval sa proti jeho nástupcom, a maďarismus stal sa odznakom tých, ktorí horili za „svobodu.“ Tak stalo sa, že Maďari považovali seba za opravdivých synov Uhorska a stotožňovali sa začali s Uhrami. Oni boli Hungari, a prívrženci Habsburgov boli Germani. Tieto výrazy dostaly sa i do snemovných zákoníkov i do školských slovníkov.¹⁾ A tak prišlo, že šlechta, odúsevňujúc sa za „svobodu,“ spolu sa i maďarisovala. Značný, ačkoľvek netušený pohyb maďarčiny zapríčinil Josef II., ktorý chtiac živú mluvu uviesť do krajiny, r. 1778 tak rozumoval: „Hungarica neutquam pro communi haberí queat. Nullum itaque idioma aliud pro gerendis negotiis aptius deligi potest, quam Germanicum.“ Natískanie nemčiny zapríčinilo odpór. Maďari tým viac počali sa ujímať maďarčiny, a od r. 1791. vydobytej katedry na universite peštianskej, podporovaní tehďajším palatínom.

Podal som obšírnejsie tento vývin maďarčiny, aby sme videli, ako sa slovanské Uhorsko stalo Magyarországom, a splnil sa ten prorokov nárek: „Ha ereditas nostra versa est ad alienos.²⁾

Darmo volali opravdoví uhorskí vlastenci, že hnanie maďarčiny na výšku diplomatickú je nebezpečné, lebo (aspöň vtedy) že je v menšine a nevzdelaná i neschopná k diplomatickému sväzku so susednými štátmi.³⁾

Polovci, otcovia terajších Maďarov, ako celú civilisáciu prijali od slovanských praobervatelov Uhorska,⁴⁾ tak i kresťanstvo; bud bezprostredne, alebo prostredne. Prostredne tí, ktorí boli od mahomedánstva pristúpili ku kresťanstvu slovanského obradu, a ešte dosiaľ sú pri ňom, a preto i starovercami (ó hitüek) sa nazývajú.⁵⁾ Sem patria i Polovci v Sedmohradsku (Székelyek), ktorí pôvodne

¹⁾ Pravdepodobné je, že kalvíni i luterančí a vôbec Slovákov, ktorí držali s Habsburgami, menovali Germanmi a Teutami čili Tótami.

²⁾ Abych sú mohol vrátiť k vytknutému predmetu, ostatné dôklydy o totožnosti Polovcov a Maďarov podám dolu inšie.

³⁾ Brevis tractatus pag. 16.

⁴⁾ Slovenský Letopis. IV, 199.

⁵⁾ Dosiaľ asi 80.000 Maďarov v brežskej, satmárskej, sabolčskej, marmaroškej atď. župe k tomu obradu náleží.

tiež boli kresťanmi obradu slovanského.¹⁾ Ale i ostatní Maďari, ako to preukazujú od nich do maďarských prevzaté kresťanské výrazy (szent, malaszt, pokol, keresztség, pap, alamizsna atď.), prijali kresťanstvo vlivom slovančiny; teda berú tiež účasť na tom dedičstve, ktoré Slovanom zanechal sv. Method.

Konečne zahrňme dovedna všetky národy Uhorska a povedzme jim: bývate na území uhorskom pred i za Dunajom, ktoré bolo nekdy arcibiskupstvom sv. Methoda, a tak maliby ste zostať nemými k tisícročnej pamiatke smrti sv. Methoda?

* * *

Systematičnosť požadovala, abych neodchýlil sa ďaleko od predmetu pojednávania tohto: preto som sem odložil ďalšie doklady, že Polovci (= Palóczok, Kúnok, Ijászok, Böszörmények²⁾, Székeleyek) sú otcovia terajších Maďarov. Tyrdenie svoje podporujem nasledujúcimi dôvodmi:

1. Terajší Polovci a Kumáni, ako i jejich súkmenovci (Ijászok, Böszörmények, Székelyek) hovoria mluvu maďarskú, a tak bud' ju mluvili i jejich otcovia, alebo nemluvili; jestli mluvili, sú otcami terajších Maďarov: jestli nemluvili, pýtám sa: jakú mali mluvu? kedy opustili svoju otcovskú mluvu a prijali maďarsčinu? Našli sa ovšem i takí, čo jakýsi „Otčenáš“ pokladali za zostatok zaniklej mluvy kumanskej: ale Rössler vo svojich „Romanische Studien“ uviedol ten „Otčenáš“ doslovne a poukázal na to, že je to vlastne „Otčenáš“ v tureckej mluve. Ani niet medzi maďarskými spisovateľmi človeka, ktorýby tvrdil, že Polovci neboli vždyky mluvy maďarskej,¹⁾ lebo nielen že nies svedectva o tom v dejepise, ale ani neboli v takých okolnostach, kdeby boli nútene bývali k zámene mluvy otcovskej; áno na sneme r. 1279, slubujúc priatie kresťanstva, vyhradili si podržanie svojich národných obyčajov, k čomu zajisté náleží na prvom mieste mluva národnia.

2. Roger, opisujúc plen tatarský r. 1242, podotýka, že Uhri proti Kumánom, r. 1238 pristahovali sa do Uhorska, reptali, že prišli čo predchodcovia Tatarov, aby sa obznámili s mluvou Uhrov (lin-

¹⁾ Simon de Keza: *Zaculi...* Blackis commixti literis ipsorum uti perhibentur. Keď Šikuli r. 1290 užívali písmo, ktoré Rumuni, t. j. kyrillské, boli zajišťe tiež obradu kyrillského ako Rumuni.

²⁾ Terram Biserminorum: hii erant Saraceni et Comanicum loquebantur. Féier: Cod. Dipl. IV. 1. 426; 433.

³⁾ Magyar történelmi társ. Pesten, 1856. I., 3—68.

guam facerent sibi notam.) Tejto výpovedi maďarskí dejepisci (Szabó Károly a Szilágyi Sándor) nevedia rozumef. Oni mali sa teprv obznámiť s cudzou mluvou Uhrov: „holott a kún és magyar közt a legrégebibb időtől fogva különbség nem létezett, külön kún nyelv soha nem volt, s a kúnok beszéde, mint máig is utódaiké, a székelyek és palóczoké, csak szójárásilag különbözött a magyarokétől“ (kdežto medzi kúnskou a maďarskou od najstarších čias nebolo žiadneho rozdielu, osobytnej kúnskej mluvy nikdy nebolo, a reč Kúnov, ako podnes jich potomkov, Sikulov a Palócov, len ako dialekt rozoznávala sa od maďarskej)? Pravda, kto v Uhrach, počnúc od Arpáda až do pristahovania sa Polovcov nevidí tuná slovanských Uhrov (Ugorov), ale Maďarov, ten Rogerovi nemôže, no povedzme zrovna, nechce rozumef. Kto súdi dľa pravidiel hermeneutických, ten nemôže tej výpovedi jináč rozumef, leda tak, že mluva tehdajších Uhrov nebola totožná s mluvou Polovcov, ale rozdielna. Táto od polovčiny rozdielna mluva ale ktorá bola? Zajiste tá, z ktorej do polovčiny čili maďarčiny preišly tie prepočetné slová: széna, szalma, gereblye, rozs, borona, borotva, kád, kulcs, kovács, asztal, abrosz, szalona, szalonka, abroncs, donga, gomba, akó, akol, polyva, gerenda, kapa, lapát, kalapács, patkó, szelencze, szerda, csötörtök, péntek, pap, apát, szombat, vesárnap (vecsieranap), csónak, ladika, deszka, molnár, komorník, udvarnok, szolga, uzbeh, zaskodník, verice (dverice, portula Corp. Jur. Hung.), udvar, nad(u)orispan, ispán, pálcia, palojta, köpenyek, unoka, barát, déd, bába-aszony, társ, ablak, lózca, medve, patkány atď. atď., to jest mluva slovanská.¹⁾

3. Predložme si zameviď národnostný Šafárikov z r. 1842, a uvidíme, že (ačkolvek do r. 1842 mnoho slovanských osád pomádarčeno) jadro maďarstva je doteraz pri Tise, Körösi, Maruši a Temeši, kde jím r. 1238 od krála Belu IV. a r. 1279 od snemu vykázané boli sídla. Vidíme jich v Sedmohradsku okolo Rudohoria, medzi Sedmohradskom, Bukovinou a Multanskom, ako boli vtedy, keď sa Štefan, syn tohož Belu IV., nazýval „*Dux Transilvaniae et Dominus Cumaniorum*.“ Tito buď sú potomkovia oných 10,000 Polovcov, ktorí r. 1238 osadili sa — vraj — v Bulharsku²⁾,

¹⁾ Srov. Brevis tractatus pag. 13.

²⁾ Fessler, II, 488.

alebo ta čo dýkami (lat. *sica*) ozbrojení strážcovia hranic uvedení boli, aby zaľudneno bolo územie, ktoré Tatari r. 1242 pod velením Kadana boli zpustošili.¹⁾ — Vidíme jich za Dunajom, kam bezpochyby uvedení boli, keď to územie podobne Tatarmi r. 1242 vyhubené bolo. Vidíme jich tiahnúť sa od Užhorodu (Ungváru) k Budínskej pešti, práve na tej čiare, ktorú Tatari r. 1242 najviač vyplienili. Možno, že Palóci na tejto čiare, ako i zadunajskí a sedmohradskí, ktorých nárečie rozoznávajú maďarski spisovatelia čo palócske od kúnskeho, sú potomkami tých Polovcov, ktorí už pred r. 1238 boli sa prisťahovali do Uhorska, a r. 1242 Tatarmi preriedení (?), nie ale vonkoncom vyhubení boli. Všetko toto ukazuje, že Polovci vravení boli do tela nemáďarského čili slovanského Uhorska, ako jich doteraz sputrujeme.²⁾

4. Jestli terajši maďarski Polovci nie sú potomkami tých Polovcov, ktorí do r. 1238 stahovali sa do Uhorska, vtedy lebo tí drieveni Polovci zahynuli, alebo pomádarčili sa až tu v Uhorsku. Nezahynuli, lebo: *a)* keď nezahynuli jiné slabšie národy, tým menej zahynuli Polovci, ktorí temer krajinou vládli; *b)* keď Slováci v Uhorsku následkom tatarského plenu, ktorý jich tunu strašne vykántril, nezahynuli: tým menej vyhynuli potiskí Polovci, ktorí Tatarmi dotknutí neboli; *c)* keby boli Polovci zahynuli, bolo by zahynulo i meno jejich, ktoré dosial nosia. — Nepomádarčili sa až tunu, lebo: *a)* keby sa boli pomádarčili, museli by mať všetci jednakú mluvu, kdežto nárečová rôznosť medzi nimi povstala tým, že jedni (Palóczok) skorej, druhí (Kúnok) pozdejšie prišli do Uhorska. Na prvých slovančina mala väčší vplyv,³⁾ na posledných menší, poneváč tito boli v masse kompaktejšej a v svobode rozsiahlejšej; *b)* jakonáhle rodina, obec alebo kraj sa odnárodní a zmaďarčí, zanechá i svoje predošlé meno: tak by to boli urobili i Kumáni; *c)* keby Kumáni, pred r. 1238 boli sa prisťahovali do maďarského Uhorska, boli by dostali dáke meno maďarské, nie ale slovanské Polovci (Nomades); *d)* dejepis svedčí, že Kumáni mnohých odnárodnovali: nie ale žeby sa boli oni odnárodnili.

5. Chronicon Dubnicense o sedmohradskej vojne r. 1345 píše: „*Siculi cum paucis Hungaris, qui tunc in medio eorum existebant.*“ Keby Siculi a Hungari boli bývali jednej mluvy, jedným národom, nerobilby sa tuná taký patrný rozdiel medzi Siculi a Hungari.

¹⁾ Rudanam — argentifodinam. Roger. c. 20.

²⁾ Cod. Dipl. IV. 1, 213. III. 1, 264. 2, 151. IV. 3, 183 atd.

³⁾ Slovesnosť r. 1865 č. 21 str. 367.

6. Ratolesf Kumánov boli i Bisermi, ktorí mluvili mluvou kumánskou.¹⁾ Keby boli Kumani mluvili reč domorodých obyvateľov Uhorská, bolo by toto objasňovanie mluvy Bisermínov zbytočné bývalo; zájste tým prídavkom chce diplom povedať, že i Bisermi mluvia jazykom od domorodého obyvateľstva uhorského odchodeným, kumanským.

7. Ustavičná zášť, ktorá medzi Polovcami a Uhrami panovala, neukazuje na spoločnú mluvu a splynutie Polovcov s Ugoram v jednu národnosť maďarskú.

8. O královi Sigmundovi († 1437) svedčí dejepis, že znal latinsky, nemecky, česky, slovensky, vlastky, francúzsky, áno i kumanský.²⁾ Z čoho patrné je, že pod kumanským jazykom rozumie sa tuná maďarský.

Z tohto všetkého teda nasleduje patrne:

a) Mluva obyvateľov Uhorska pred príchodom Polovcov nebola mluva Polovcov, to jest maďarská.

b) Mluva obyvateľov Uhorska pred príchodom Polovcov bola slovanská.

c) Název Ungarus bol geografický, zahrňujúci do seba všetkých obyvateľov Uhorska bez rozdielu národností.³⁾

Konečne na otázku: „*jako sa stalo stotožnenie (slovanskej) národnosti čiernych Uhrov arpádovských s maďarskou národnosťou pozdejších Polovcov?*“ Odpoveryám, že tento humbug zapřečínil *Anonymus Belae regis notarius*. Tento bájkár, buď z nevedomosti, buď schválne zamlčal stahovanie sa Polovcov do Uhorska v XI. — XIII. storočí. Jemu Hungari sú tí Polovci (Palóczok), ktorí pred Belom IV. prisťahovali sa do Uhorska: Cumani, ale tí Polovci, ktorí pod Belom IV. osadili sa v Potisi (Kúnság). Týchto prisťahovalcov prenesol do IX. storočia a postavil pod prípor Arpáda. Na tomto osnovaný bol a smie sa úradný dejepis Uhorska, a maďarská politická tendencia vyhlasuje kumánsku, bájkami Anonymusa na drievne slovanské Uhorsko vtlačenú pečaf, s hrdým a plným hrdlom za arpádsku, za maďarskú. Tak — jako sa bol Hamuljak vyslovil — Mađari a pomádarčenci objímajú mhu miesto Joviša.

¹⁾ Terram Bisermiorum: hii erant Saraceni, et Comanicum loquebantur. Fejér: Cod. dipl. IV. 1, 426; 433

²⁾ Horváth. 32. 33. 1.

³⁾ Srov. Brevis tractatus pag. 14.